

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Бібліотека

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

Одеса
2023

УДК : 004.9:004.77(07)

Ц75

Цифрові технології в роботі з джерелами інформації / укладач І. В. Панченко.
Одеса : Університет Ушинського, 2023. 27 с.

У методичних рекомендаціях представлено аналіз розвитку бібліотеки в цифровому середовищі. Розкрито сутність поняття «цифрова комунікація». Акцентовано увагу на інноваційних формах та методах обслуговування у бібліотеці Університету Ушинського. Проаналізована функція соціальної комунікації бібліотеки Ушинського в умовах цифрового інформаційного суспільства. Висвітлено особливості функціонування електронного каталогу та репозитарію на сайті університетської бібліотеки. Розглянута діяльність бібліотеки у наукометричних дослідженнях університету та можливості бібліографічних менеджерів Mendeley та EndNote, оскільки вони є інструментами наукометричних баз даних Web of Science та Scopus.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Цифровізація бібліотеки. Цифрові технології та культура.....	6
Сайт бібліотеки Університету Ушинського.....	15
Електронний каталог бібліотеки Університету Ушинського.....	16
Репозитарій бібліотеки Університету Ушинського.....	17
Вільний доступ до наукової інформації бібліотеки.....	19
Бібліографічні менеджери.....	21
Висновки.....	23
Список використаних джерел.....	24

Вступ

Впроваджуючи інновації в життя, ми черпаємо з найкращих ресурсів, щоб гарантувати, що нова цифрова епоха виправдає наші сподівання.

Е. Шмідт, Дж. Коен «Новий інформаційний світ».

Діяльність бібліотеки має величезне значення для життя суспільства. Існуючи багато років, зберігаючи книги, в яких зафіксовано все те, що людство відкрило і винайшло, бібліотеки сприяють розвитку науки, прогресу всього суспільства і кожної окремої людини. Сьогодні бібліотеки виконують надзвичайно складні й відповідальні завдання. Бібліотекар стає для читача помічником, посередником і провідником в океані інформації.

Створення і функціонування єдиного інформаційно-освітнього середовища надає підготовці фахівців нову сучасну якість, що відповідає потребам і перспективам науково-технічного розвитку суспільства ХХІ століття. Інформація все частіше визначається як основний ресурс майбутнього, але повністю використовувати його зможуть тільки ті члени суспільства, які мають необхідні знання і підготовку до навігації в інформаційному просторі, які володіють відповідною інформаційною культурою. Сучасний світ складно уявити без цифрових технологій, які є продовженням пам'яті, думок, а також дій людини. Темпи розвитку цифрових технологій із кожним роком зростають, програми, ресурси й сервіси вдосконалюються, стають простішими у використанні, охоплюючи майже усі сфери людського життя.

Електронна ера з її могутнім технічним, технологічним, соціокультурним потенціалом відкрила бібліотеці великі можливості: інтегрувати в єдине ціле всі види документів на основі універсальної мови цифр; шукати і надсилати інформацію з будь-якого куточка землі, співпрацювати з необмеженим колом читачів/користувачів, створювати світові мережі бібліотек.

Процес переходу на електронні технології та носії інформації йде прискореними темпами, та визначатиме характер суспільних і міжлюдських

відносин, інформаційних обмінів. Звичайно, це спричинює необхідність істотних змін у діяльності бібліотек як історично сформованих центрів накопичення, збереження та поширення знань, інформації, культурних надбань. «Цифрова людина» у бібліотечному сервісі цінує: швидкість, повноту та стислість інформації. Із впровадженням у роботу нових інформаційних технологій, заміною традиційних, створюється нова політика обслуговування в бібліотеці. Інформаційні технології дозволяють змінити сутність процесу обслуговування, взаємини з користувачами, запропонувати нові послуги.

Доля бібліотек – вписатися в цифрове середовище. Це невідворотна об’єктивна необхідність. Вона диктується одвічними функціями накопичення, перероблення й передавання знань, досвіду, інформації загалом, але вже з урахуванням нових цифрових носіїв і комунікаційних механізмів.

На сьогоднішній день у бібліотечній сфері спостерігається поєднання усталеної практики з можливостями нових інформаційних технологій, традиційне бібліотечне обслуговування збагачується наданням користувачам електронних продуктів і послуг.

Сьогодні завданням бібліотеки є включення в освоєння цифрової грамотності. Цифрові пристрої і технології безперервно оновлюються. Це означає, що завжди будуть люди, які потребують навчання у справі цифрової освіти. Ключовим механізмом успішної участі бібліотеки у процесах формування та використання цифрового контенту є управління інформаційними пріоритетами користувачів.

Три головні чинники, які зміцнюють життєздатність бібліотеки в сучасних умовах :

- багатство фонду;
- широкий доступ до інтернет-ресурсів;
- розвинуте дистанційне інформаційне обслуговування.

Цифровізація бібліотеки. Цифрові технології та культура.

У Законі України «Про освіту» наголошено, що для того, аби всебічно застосовувати й розвивати цифрові комунікації, необхідно впроваджувати їхнє вивчення в освітній процес, починаючи зі школи [2]. Згідно з Концепцією розвитку цифрових технологій, поняття «цифрова компетентність» слід розуміти як набір знань, навичок і вмінь, а також мислення й поглядів у сфері інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій, вказуючи на спроможність особи успішно соціалізуватися, здійснювати подальшу професійну чи навчальну діяльність з застосування таких технологій. Одним із головних принципів цифровізації, відповідно до Концепції, є підвищення рівня довіри громадян до державних інститутів і до рівня безпеки [3].

Цифровізація безпосередньо пов'язана із відкритим доступом до інформації та можливістю користуватися електронними послугами.

Поняття «цифровізація» (з англ. digitalization), що нині є ключовим терміном освітнього дискурсу, в сучасних умовах значною мірою характеризується підходами з позиції технологічного детермінізму – як щодо матеріально-технічного забезпечення, так і з погляду вимог та очікувань студентів і педагогів [19, с. 32].

Цифрові технології – це не лише інструмент, а й середовище існування, яке відкриває нові можливості: навчання в зручний час, безперервна освіта, можливість проектування індивідуальних освітніх маршрутів тощо [13, с. 192]. Сьогодні неможливо уявити сучасне життя без онлайн-спілкування та соціальних мереж, які стали головним супутником у залученні віртуального користувача до бібліотеки. Під впливом розвитку цифрових технологій трансформуються традиційні культурні сфери, що призводить до зміни суспільного світогляду та переоцінки цінностей. На соціально-професійну мобільність впливає цифрова культура, яка змінює модель поведінки сучасного покоління. Цифрова культура є результатом розвитку інформаційного суспільства.

Інформаційна культура - це вміння цілеспрямовано працювати з інформацією і використовувати її для отримання, обробки і передачі інформації з метою використання комп'ютерних інформаційних технологій [14, с. 29].

Цифрова культура – здатність людини застосовувати свої цифрові знання, уміння та навички (компетенції); в контексті повсякденної комунікації – це гармонійне поєднання цифрового світу та класичних підходів до розуміння культури поведінки [26, с. 30]. Поняття «цифрова культура» означає культурну динаміку і визнання того, що цифрові технології стали органічною частиною життя сучасної людини.

Цифрове суспільство – це суспільство, яке інтенсивно та продуктивно використовує цифрові технології для власних потреб (самореалізація, робота, відпочинок, навчання, дозвілля кожного), а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей [24, с. 115].

Цифрові навички (Digital Quotient, або DQ) – це навички щодо цифрових технологій, тобто цифровий інтелект (за аналогією з IQ або EQ, які використовуються для вимірювання рівня загального та емоційного інтелекту) [27].

Бібліотека – це підрозділ університету, який організовує доступ до традиційних та сучасних інформаційних ресурсів задля забезпечення наукового, дослідницького, навчального процесів, освоєння сучасних методів роботи із цифровою інформацією [22, с. 5]. Колектив бібліотеки Ушинського прагне відповідати сучасним вимогам освітнього та інформаційно-комунікаційного простору. Бібліотека завжди виступала за збереження різних джерел: рукописних, друкованих, звукових та візуальних, а зараз – електронних.

Сучасні суспільні процеси вимагають не тільки масштабної цифровізації діяльності бібліотеки, а й ставлять нові вимоги до компетентностей бібліотечних спеціалістів.

Вимоги до спеціаліста наукової бібліотеки :

- уміння забезпечити управління цифровою інформацією;
- здатність бібліотекарів брати активну участь у впровадженні технології цифрової науки;
- орієнтація на безперервне навчання методам сучасних цифрових технологій;
- уміння керувати і організовувати матеріали електронної бібліотеки;
- виконувати завдання оцифрування та зберігання цифрових матеріалів;
- надавати електронні довідки та інформаційні послуги;
- координувати електронний інформаційний пошук.

Опис цифрової колекції, представлення детальної інформації про її документні наповнення та зміст є важливим елементом електронної інформаційної інфраструктури цифрового простору. Однією з найактуальніших проблем вузівської бібліотеки є зберігання рідкісних книг. Для розширення доступу до колекцій бібліотека використовує оцифрування фонду.

Управління (менеджмент) цифровою інформацією – це система теоретичних знань, концептуальних основ та практичних навичок створення, підтримки, управління колекціями цифрової інформації у бібліотеках, музеях [17, с. 19].

Одним з ключових понять цифрового менеджменту є цифрове кураторство – система заходів, спрямована на активне управління та збереження цифрових ресурсів з метою їх подальшого ефективного використання [17, с. 19].

Головна мета у системі цифрового кураторства зберігання цифрових даних та забезпечення доступності до них у майбутньому.

Підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів вирішуються шляхом постійного проведення циклів науково-практичних занять з

опанування сучасних цифрових технологій. Процес упровадження інновацій нерозривно пов'язаний з удосконаленням професіоналізму бібліотекарів.

Імідж бібліотекаря пов'язаний з професійним існуванням. Висока якість роботи, поглиблення фахових знань, творчий підхід до роботи, орієнтування користувача у великому масиві інформації – показники високої кваліфікації та культури бібліотечного працівника.

Головними компонентами створення позитивного іміджу бібліотекаря є :

- професійна етика;
- постійні зв'язки з громадськістю;
- веб-сайт бібліотеки;
- реклама послуг.

Що впливає на позитивний імідж бібліотекаря?

- етика бібліотечного фахівця;
- ерудиція та мовна культура;
- комунікативний процес.

Особливе місце у формуванні іміджу бібліотеки належить видавничій діяльності, котра за останні роки розширилась за видами і типами видань. Видавництво в новому комунікаційному середовищі виконує функцію «інформаційного фільтру». Наявність у бібліотеці значних обсягів науково-інформаційних ресурсів у електронній формі створює передумови для оперативної підготовки довідкових і оглядово-аналітичних матеріалів. Серед видань бібліотеки у електронному вигляді – інформаційні бюлетені, покажчики, методичні рекомендації, буклети.

Цифровізація бібліотеки висуває нові проблеми :

- перебудову структури для взаємодії з цифровим середовищем;
- формування цифрового ресурсу;
- організацію системи цифрового інтегрованого сервісу;
- перетворення професії бібліотекаря на науково-професійного працівника.

Орієнтація на «життя в цифрі» вважається стратегічно важливим вибором.

Отже, на сучасному етапі особливого значення набуває представництво бібліотек у віртуальному просторі як сучасних інформаційних центрів, що виступають одним із базових елементів формування інформаційного суспільства та як інструмент просування своїх послуг. Розширився діапазон послуг у віддаленому доступі. Щоб отримати відповідь на запитання не обов'язково приходити у бібліотеку. У соціальних мережах можна знайти контактну інформацію, анонси бібліотечних заходів, відгуки читачів. Це допомагає швидко вирішувати робочі питання, спрощує обслуговування, робить його мобільним, доступним.

Інтегрований індивідуальний сервіс, насамперед дистанційний, стає головним напрямом діяльності бібліотеки. Сучасна бібліотека має надавати широкий спектр мобільних послуг : мобільна версія сайту та онлайн каталог, віртуальна довідка, організація доступу до інформаційних ресурсів та інше. Динамічне зростання кількості користувачів з мобільними телефонами та планшетами розширює можливості роботи з інформацією. Для поліпшення рівня обслуговування використовуються QR-коди. Це інноваційна технологія, що дає змогу підвищити рівень бібліотечного обслуговування. Це ефективний спосіб надання додаткової інформації для читача; сприяння популяризації книг, авторів і самої бібліотеки.

QR-кодування забезпечує зв'язок між паперовими книгами і онлайн-світом, та допомагає користувачам швидко отримувати доступ до потрібної інформації.

На базі бібліотек також активно впроваджується технологія штрих-кодування, яка спрямована на прискорення обслуговування читачів та збільшення продуктивності праці співробітників. З її допомогою легко відстежується термін повернення книги. За допомогою ручних сканерів проводиться зчитування кодів з книг, або кодів читачів зі студентських квитків.

Суттєві зміни переживає не тільки бібліотечна і бібліографічна справа, а й книжкова комунікація. Незважаючи на постійне зростання електронних видань потреба в друкованій продукції залишається. Майбутнє книжкової комунікації пов'язане з проблемою читання у суспільстві. Незважаючи на перехід в цифрове середовище, бібліотека залишається центром формування книжкової культури та пропаганди читання. Вона виконує функцію збереження документальної пам'яті людства.

Бібліотека як соціальна структура відчуває стрімкий розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Її сучасний період розвитку характеризується упровадженням нових форм бібліотечного обслуговування, пов'язаних з використанням соціальних мереж, блогів, форумів, проектів, віртуальних спільнот, котрі отримали назву «соціальні медіа».

Переваги соціальних медіа :

- оперативність;
- доступність;
- інтерактивність;
- ефективність;
- оцінювання якості бібліотечної діяльності в Інтернет-середовищі.

Що дають цифрові технології?

- змогу створити мережеве середовище, що доповнює реальний простір людини та відкриває нові широкі можливості;
- інформацію, яка раніше була недоступна та сприяння підвищенню мотивації до пошуку нової інформації;
- більшу впевненість у плануванні своєї діяльності, можливість досягати стратегічних цілей;
- зростання рівня фінансової підтримки, налагодження продуктивності та захист від ризиків.

Користувачі чекають від бібліотеки не тільки набору класичних послуг в традиційній формі, що надаються на абонементі і в читальних залах, але і нових послуг за допомогою сучасних засобів їх надання. Основним

«відвідувачем» бібліотеки став користувач віддалений, котрий звертається до неї з усіх точок світу. Бібліотекар перетворився на інформацієзнавця, дослідника електронного контенту, інформаційних каналів, потоків, мереж.

Інформаційна функція бібліотеки полягає в тому, що вона реалізується, тісно взаємодіючи з іншими суб'єктами інформаційного процесу та використовує різні канали поширення інформації.

Бібліотеки надають широкий спектр сучасних послуг, зручний доступ до інформаційних потоків і задоволення запитів користувачів у різних видах інформації.

За допомогою хмарних технологій користувачі Інтернету мають віддалений доступ до комп'ютерних ресурсів, що дозволяє використовувати різне програмне забезпечення в онлайн режимі. Доступ до інформації користувач бібліотеки може отримати через локальну мережу або Інтернет.

Бібліотечна комп'ютерна мережа підключена до університетської локальної мережі, що створює зручності у користуванні фондами бібліотеки всіма співробітниками навчального закладу.

На даний час університетська бібліотека обслуговує читачів у автоматизованому режимі, що сприяє оперативності задоволення читацького запиту.

Ми запитуємо себе, чого хоче читач на сучасному етапі? Швидко одержувати інформацію у комфортних умовах; мати доступ до інформації, повнотекстових ресурсів та світових баз даних; можливість працювати в електронному каталозі й здійснення електронного замовлення.

Читачі отримують літературу за допомогою електронних читацьких квитків, що значно економить їх час, який раніше витрачався на заповнення паперових карток-замовлень.

Завдання бібліотеки – навчати користувачів використовувати цифрові технології як інструмент в отриманні інформації, сприймати Інтернет як величезне сховище різноманітних даних.

Провідний напрям роботи бібліотеки :

- збереження традиційних функцій;
- формування електронних ресурсів;
- впровадження і застосування мультимедійних технологій;
- розвиток мережевої взаємодії.

Систему нових бібліотечних послуг складають :

- інформаційні послуги – виконання тематичних інформаційних пошуків; складання та редагування бібліографічних списків; систематизація наукових робіт за УДК;
- консультаційні послуги – проведення групових консультацій для користувачів; проведення семінарів-презентацій;
- сервісні послуги – ксерокопіювання документів; друкування документів на принтері; сканування документів; запис інформації на електронні носії.

Пріоритетним є інтегрований підхід до обслуговування користувачів на основі надання комфортного і ефективного доступу до традиційних і електронних інформаційних ресурсів.

Головне роз'яснити «як» і «де» шукати необхідну інформацію у кожному конкретному випадку в залежності від суті запиту.

Основною метою цифрової бібліотеки є :

- формування якісно нового цифрового середовища та надання необмеженого безкоштовного доступу у мережі Інтернет до цифрових об'єктів з колекцій наукової бібліотеки Університету Ушинського студентам, викладачам, співробітникам, дослідникам університету та іншим категоріям користувачів;
- створення цифрової колекції цінних і рідкісних видань з фондів бібліотеки Університету Ушинського та їх інтеграція у світовий інформаційно-культурний простір;
- надання доступу з мережі Інтернет до повних текстів підручників та посібників; авторефератів, дисертацій науково-педагогічних працівників Університету Ушинського.

Бібліотечна інновація – це оригінальна, нестандартна ідея, методика, проект, які виходять за межі існуючих канонів і традиційних форм і відображають новий підхід до змісту і організації бібліотечного обслуговування, до технології управління бібліотекою. На сьогодні інноваційні «фішки» бібліотек – вільний доступ і зонування. Саме цей принцип в основі реорганізації системи обслуговування бібліотеки [9, с. 4].

Інноваційна діяльність бібліотеки :

- новизна;
- спрямованість на прогресивний розвиток;
- зумовленість потребою користувачів;
- практична послідовність.

Головна мета бібліотечних інновацій – підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності для максимально повного задоволення інформаційних, освітніх і культурних запитів користувачів.

У рамках своєї інноваційної діяльності бібліотека підтримує :

- сайт;
- репозитарій, який є джерелом забезпечення вільного доступу до публікацій наукових працівників університету;
- електронний каталог;
- послуги віртуальної довідкової служби;
- доступ до зовнішніх електронних ресурсів;
- консультування щодо роботи з наукометричними БД (Google Scholar, Scopus, Web of Science).

Сайт бібліотеки Університету Ушинського (<https://library.pdpu.edu.ua>)

Сайт бібліотеки – це імідж в інформаційному просторі. Він служить для просування бібліотечної діяльності, передусім – її інформаційної функції. Створення веб-сайту підвищує престиж бібліотеки.

За допомогою сайту здійснюється звернення до основних ресурсів : електронного каталогу, електронної бібліотеки, віртуальних виставок, веббібліографічної інформації тощо.

Створення й подальше вдосконалення віртуальних сервісів, до яких можна віднести й віртуальні виставки, є найбільш перспективними напрямками розвитку бібліотеки. Мультимедійні технології спрощують завантаження на сайт фото, відео та аудіо інформації. Мобільна й змістовна віртуальна виставка є актуальним провідником у великому потоці інформації, дає можливість бібліотекам розв'язувати актуальні завдання у забезпеченні інтелектуально-творчого розвитку освітян та науково-інформаційних досліджень.

Загальна спрямованість розвитку бібліотеки – освоєння технологій, орієнтованих на знання. Першою з них традиційно вважається діяльність зі створення е-каталогу та представлення його на сайті. Багатоаспектне використання можливостей е-каталогу (з пошуком, замовленням і наданням документів) дає можливість говорити про трансформацію традиційної книгозбірні та суттєве підвищення її соціального значення.

Електронний каталог бібліотеки Університету Ушинського

Видатний американський бібліотекознавець Чарльз Еммі Кеттер стверджував, що каталог – «це просто ключ, щоб відкрити двері знання для публіки, і дуже важливо, щоб такий ключ легко повертався» [25, с. 32].

Електронний каталог – є основою функціонування інформаційно-бібліотечної системи, а також одним з об'єктів впровадження новітніх інформаційних технологій в бібліотеці [5, с. 5]. Одна із вершин айсбергу цифровізації сучасної бібліотеки.

Доступ до ЕК у мережі Інтернет, можливість мобільного пошуку інформації в зручній для користувача час, додаткові сервіси роблять ЕК одним із найпопулярніших бібліотечних бібліографічних ресурсів.

Переваги електронного каталогу «Unilib» :

- повнота і багатоаспектність;
- ефективне надання інформації;
- відображення фондів за складом і змістом;
- доступність і наочність;
- зручність і оперативність пошуку для користувачів;
- відображення усього активного фонду бібліотеки.

Основні критерії ЕК :

- спрощена процедура авторизації для доступу до ЕК;
- широкі можливості для пошуку та отримання інформації в електронному каталозі завдяки консультаціям;
- інтерфейс пошуку (гіперпосилання за тематичною рубрикою, автором та назвою і автоматичне отримання бібліографічної добірки за відповідною темою).

Репозитарій бібліотеки Університету Ушинського

Один з напрямів функціонально-структурної трансформації наукової бібліотеки пов'язаний із започаткуванням формування наприкінці ХХ ст. зібрання повнотекстових е-ресурсів, які змінюють методологічні основи навчання. Розвиток відкритого репозитарію зумовив появу поняття відкрита наука. Ідея відкритої науки полягає в максимальній прозорості: кожне дослідження вченого відображається у відкритих і загальнодоступних інтернет-джерелах. Важливим наслідком відкритості є розвиток якості науки в цілому. Реалізацію відкритого доступу до інформації бібліотека впроваджує через створення інституційного репозитарію.

Функції репозитарію :

- реалізує процеси збору, зберігання, управління та розповсюдження цифрових матеріалів;
- забезпечує відкритий доступ до них з використанням пошукових можливостей;
- об'єднує науково-освітні інтереси вчених, викладачів та студентів з професійними інтересами бібліотечних фахівців.

Репозитарій забезпечує:

- доступ до наукових досліджень;
- підвищення рейтингу університету;
- статус та суспільне значення навчального закладу.

Як конструктивна модель відкритого доступу до електронних ресурсів відіграє важливу роль у процесі, пов'язаному у накопиченні, зберіганні та трансляції інформації у просторі та часі.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» охороняє права авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням та використанням

творів науки, літератури, мистецтва [1]. Тому створення оцифрованої копії документів та представлення її на сайті без укладання відповідних угод з автором неприпустимо. Створення відкритих повнотекстових ресурсів (з дотриманням авторського права), знаходження їх у вільному доступі сприяє розвитку бібліотеки як ресурсного центру дистанційної освіти, що співвідноситься з тенденцією і стратегією розвитку університету.

Вільний доступ до наукової інформації

Одна з найважливіших умов прогресу науки та наукової комунікації – вільний доступ до наукової інформації, прозорість дослідницьких процесів та даних.

Ми живемо в епоху інформаційної кризи, але криза в даному випадку – це брак часу. У нас забагато наукових журналів, за деякими оцінками їх більше ста тисяч; відбувається забагато конференцій тощо. Ми фактично тонемо в морі інформації.

В середині 50-х років Юджин Гарфілд, американський вчений-лінгвіст, засновник бібліометрії та наукометрії, запропонував визначити кращі видання, де накопичується найбільша кількість інформації за тією чи іншою темою [30].

Оцінювання результативності наукової діяльності є однією з найважливіших складових забезпечення якості сучасної вищої освіти. Важливе місце відводиться наукометрії, що розглядає кількісні методи вивчення розвитку як інформаційного процесу.

В час цифровізації освіти все більше зростає інтерес до оцінювання якості дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, вивчення можливостей відкритих цифрових інформаційних систем, постає питання визначення показників ефективності наукових досліджень для їх представлення в українському та міжнародному освітньому просторі.

Сучасні тенденції відкритого доступу обумовили використання відкритих наукометричних систем джерелами даних для отримання значень показників оцінювання дослідницької діяльності для найвпливовіших міжнародних і українських рейтингів.

Розвиваються різноманітні платформи які допомагають дослідникам «відкривати» результати досліджень та їх використання у глобальному світі.

Міжнародні наукометричні бази Web of Science (WoS) та Scopus – найавторитетніші міжнародні реферативні та наукометричні бази даних, які здійснюють індексування наукових публікацій у впливових журналах, які включені в індекс Гірша.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 6 листопада 2018 р. № 1213 «Про надання доступу вищим навчальним закладам і науковим установам, що знаходяться у сфері управління МОН України, електронних баз даних» Університету Ушинського надано доступ до Web of Science та Scopus [4].

Зростає кількість публікацій з проблематики бібліометрії та наукометрії, спеціалісти опановують сучасну методологію оцінювання ефективності дослідницької діяльності, впроваджують інноваційний інструментарій бібліометричного моніторингу інформаційних потоків. Оцінювання результативності наукової діяльності є однією з найважливіших складових забезпечення якості сучасної вищої освіти.

Для наукових працівників університету співробітниками бібліотеки проводяться семінари-тренінги з базових питань бібліометрії; реєстрація у міжнародних наукометричних базах, що містять інформацію про публікаційну активність і цитованість праць вчених (Scopus, Web of Science, Open Ukrainian Citation Index та ін.); створення профілю ученого, установи та фахового видання.

Аналіз останніх досліджень засвідчив, що використання бібліометричних та наукометричних баз даних в оцінці результатів дослідницької діяльності підтримує політику відкритого доступу, прозорості наукових досліджень в українському та світовому науковому просторі. Відкриті бібліометричні та наукометричні системи ефективно використовуються для аналізу публікаційної активності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

З'являються й нові альтернативні методики вимірювання впливу наукового дослідження: не тільки стаття та її цитування, але, наприклад, кількість завантажень та переглядів.

Відкрита наука, рух для створення наукових продуктів і процесів, доступних і повторно використовуваних усіма.

Бібліографічні менеджери

Фундаментальною основою дослідження будь-якого рівня є джерела наукової інформації, кількість яких стрімко зростає в наш час. Робота з масивом інформації потребує ретельної систематизації для створення власного продукту. Також складним завданням для науковців є коректне оформлення цитувань та списків літератури. Для вирішення цих проблем розроблено безліч спеціалізованих комп'ютерних програм, але в загальному вигляді всі вони обов'язково виконують два глобальних завдання: допомагають організувати і впорядкувати бібліотеку і повністю автоматизують процес оформлення посилань та складання бібліографічних списків.

Для успішного і продуктивного дослідження в наш час необхідно використовувати системи управління бібліографічною інформацією, які мають назву «бібліографічні менеджери».

Існує багато референт (бібліографічних) менеджерів, які дозволяють науковцю створити колекцію з тих робіт, що йому потрібні, за його темою; інколи зберігати і повні тексти, працювати з ними, обмінюватися інформацією з колегами, оформлювати роботи за форматом обраного видання.

Сучасна бібліотека університету, як важливий учасник наукового та освітнього процесів, вирішує ряд актуальних завдань, що відповідають сучасним вимогам вищої школи. Робота бібліотеки супроводжується впровадженням сервісів, які найбільш затребувані користувачами у процесі наукових досліджень та дозволяють забезпечити міжнародну конкурентоздатність університету. Універсальні бібліографічні менеджери Mendeley та EndNote підходять для використання як індивідуальними користувачами, так і науковими колективами, оскільки вони є інструментами наукометричних баз даних Web of Science та Scopus.

Система допомагає економити час на пошук інформації, правку, перевірку та форматування створюваних користувачем наукових документів.

Mendeley – один із найбільш популярних бібліографічних менеджерів, що дає змогу не лише коректно оформлювати список використаних джерел, а

й підвищувати рівень цитування статей та комунікувати з колегами-науковцями.

Дані системи дозволяють автоматизувати ряд завдань, що виникають у процесі наукової діяльності : створення колекцій публікацій, систематизація та складання їх бібліографічного опису, створення коротких рефератів та анотацій, цитування та складання переліку посилань.

EndNote – програма, що дозволяє швидко :

- зберегти результати пошуку та упорядкувати необхідну бібліографічну інформацію з різних баз даних та платформ, таких як Web of Science, Google Scholar тощо;
- сформувати власну базу джерел з досліджуваної тематики;
- додавати бібліографічні посилання безпосередньо під час написання публікацій, використовуючи для цього модуль Cite While You Write в Microsoft Word.

EndNote допомагає заощадити час на пошук інформації, правку, перевірку та форматування документів, які створює автор. Також програма дозволяє підібрати видання для подання рукописів [7, с. 6].

Системи управління бібліографічною інформацією мають корисні функції для організації науково-дослідної діяльності студентів, під час написання курсових та кваліфікаційних робіт. Кожна з них має свої відмінні переваги і можливості, вибір яких повинен обумовлюватися персональними вимогами і завданнями вчених та здобувачів вищої освіти.

Висновки

Колектив бібліотеки Університету Ушинського спрямовує свої зусилля на успішне вирішення завдань, які ставить перед бібліотеками інформаційне суспільство та активно працює у напрямі збільшення обсягів інформаційних ресурсів для надання користувачеві, підвищення рівня інформаційної грамотності читачів.

Рух відкритої науки розвивається дуже бурхливо. Ми з вами будемо свідками впровадження дуже багатьох ефективних засобів наукової комунікації в поширенні результатів наукових досліджень в недалекому майбутньому.

Світовий досвід показав, що в епоху цифрових комунікацій бібліотекар повинен бути не тільки зберігачем книг і знавцем читацьких запитів, але і фахівцем у галузі новітніх цифрових технологій, провідником інформаційної культури, менеджером в інформаційно-бібліотечній сфері. У зв'язку з цим і виникає потреба в постійному оперативному розширенні й відновленні професійних знань, умінь і навичок працівників бібліотеки.

Вдосконалення позитивного іміджу, формування надійної репутації сучасної бібліотеки в інформаційному суспільстві є пріоритетним завданням, розв'язання якого сприятиме функціонуванню в умовах стрімких технологічних трансформацій.

Підводячи підсумок важливо сказати, що бібліотека змінюється. Вона вдосконалюється. Бібліотеці потрібна підтримка, а сил, знань та ідей у співробітників вистачить.

Список використаних джерел

1. *Про авторське право і суміжні права* : закон України від 23. 12. 1993 р. № 3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. ст. 64. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/165208___597842 (дата звернення : 23.12.2022).
2. *Про освіту* : закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 23.12.2022).
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2022 рр. та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів від 17.01.2018 №67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення : 23.12.2022).
4. Про надання доступу закладам вищої освіти і науковим установам, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ Міністерства освіти і науки від 06.11.2018 р. № 1213. URL : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/62387/ (дата звернення : 24.12.2022).
5. *Бібліотека в епоху цифрових технологій : бібліографічний покажчик літератури* / укл. Н. П. Банкова. Вінниця : НТБ ВНТУ, 2017. 60 с. (На допомогу бібліотечному фахівцю). URL : <http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/IR%20VNTU/Library%20in%20the%20digital%20age.pdf> (дата звернення : 26.12.2022).
6. Білоус В. Модель сучасної бібліотеки вищого навчального закладу. *Бібліотечний форум України*. 2014. № 1. С. 44–45.
7. Бичко О. М., Кандул А. Г., Нагорна Н. В. Бібліографічні менеджери на допомогу науковій діяльності університету. *Бібліотека в освітньому просторі* : інформаційний бюлетень. Хмельницький : ХНУ, 2021. № 26. С. 5-11. URL :

- [http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11789/3/buleten_26%20\(1\)-5-11.pdf](http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11789/3/buleten_26%20(1)-5-11.pdf) (дата звернення : 15.12.2022).
8. Буй Д. Б. Scopus та інші наукометричні бази : прості питання та нечіткі відповіді. *Вища школа*. 2014. № 4. С. 27–40.
 9. Вилегжаніна Т. Інновації в новій парадигмі діяльності бібліотек. *Бібліотечна планета*. 2017. № 1. С. 4–5.
 10. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві : орієнтація на користувача. *Бібліотечний вісник*. 2014. №6. С. 17–23.
 11. Грабар Н. Інформаційні потреби та інформаційна культура в сучасному вимірі. *Бібліотечний форум України*. 2014. № 3. С. 5–7.
 12. Журавльова І. Доступність і відкритість інформації у стратегії розвитку бібліотеки ВНЗ. *Вища школа*. 2008. № 7. С. 44–54.
 13. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України : трансформаційні процеси і перспективи розвитку. *Інформаційно-цифровий освітній простір України : трансформаційні процеси і перспективи розвитку* : матеріали методологічного семінару (Київ, 4 квітня 2019 р.). Київ : НАПН України. 2019. С.188–197. URL : https://lib.iitta.gov.ua/718692/1/Microsoft%20Word%20-%20%D0%91%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%92_2019_2.pdf (дата звернення : 24.11.2022).
 14. Коломієць А. М., Лапшина І. М., Білоус В. С. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя. Навчально-методичний посібник. Вінниця : ВДПУ, 2006. 88 с. URL : https://library.vspu.edu.ua/inform/vidanna_bibliot/statti/bilous_osnovi_inform_kult_majbut_vchitela.pdf (дата звернення : 22.12.2022).
 15. Копанєва В. О. Бібліотека цифрової науки. *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 4. С. 76-85.
 16. Костирко Т. Н. Університети України : приєднання до руху відкритого доступу. *Вісник ОНУ*. Т. 16. Вип. 1-2(5-6). 2011. С. 283–289.

17. Лобузін І. Цифрові бібліотеки доби е-науки та семантичних веб-технологій. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 6(254). С. 18–24.
18. Мар'їна О. Ю. Адаптація бібліотек до цифрового простору : переосмислення соціальних змін. *Бібліотека. Наука. Комунікація : формування національного інформаційного простору : міжнародна наукова конференція* (Київ, 4–6 жовтня 2016 р.). Київ, 2016. С. 7–10.
19. Матвієнко О., Цивін М. Цифровізація : освітній контекст. *Вісник книжкової палати*. 2020. № 11. С. 28–35.
20. Медведєва В. Удосконалення іміджу сучасної бібліотеки в інформаційному просторі. *Вісник книжкової палати*. 2013. №3. С. 15–16.
21. Онищенко О. Адаптація бібліотек до «Життя в цифрі». *Бібліотечний вісник*. 2020. № 1. С. 3–9.
22. Онищенко О. Бібліотека і «цифрове» покоління : нова ситуація – нові форми роботи. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 5. С. 3–7.
23. Передерій І., Вощенко В. Інституційний репозитарій як конструктивна модель організації відкритого доступу до інформації. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 12. С. 34–37.
24. Петренко Н. О. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні : нормативно-правові аспекти. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 112–119.
25. Прокопенко Л. Бібліотечний почерк : розбірливість, чіткість, швидкість, відточеність, компактність. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 6. С. 32–40.
26. Трушкіна Н., Чернух Д. Цифрова культура компаній : уточнення термінології. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. № 2(1). С. 19–33. URL : [file:///C:/Users/User/Downloads/j.isjmef.20230201.03%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/j.isjmef.20230201.03%20(1).pdf) (дата звернення : 25.11.2022).
27. Цифровізація. Термінологія. Блог Національної бібліотеки України імені Я. Мудрого. URL : <https://oth.nlu.org.ua/?p=5614> (дата звернення : 12.12.2022).

28. Цифровізація традиційного інформаційного середовища «Бібліотека-музей-архів у глобальний цифровий простір» : з досвіду роботи наукової бібліотеки НаУКМа. URL : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2018-1/33chorna.pdf (дата звернення : 18.11.2022).
29. Ярема І. Теоретико-методологічні основи поняття «Цифрова комунікація». *Вісник книжкової палати*. 2022. № 2. С. 47–51.
30. Ярошенко Т. О. Наукова комунікація в цифрову епоху : курс. Конспект. *Модуль 3. Наукометрія*. URL : https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:UKMA+SCDA101+2020_T1/about (дата звернення : 23.11.2022).
31. Ярошенко Т. О. Університетська бібліотека в інформаційному суспільстві. *Бібліотечний форум України*. 2006. № 2. С. 34–38.
32. Web of Science. Інструкція з роботи на платформі Web of Science Core Collection. URL : <https://library.pdpu.edu.ua/index.php/home/podiji/302-web-of-science>. (дата звернення : 12.12.2022).